

Fara, posvečena sv. Iliji.

Pravilno orientirana cerkev stoji na južnem koncu trga v n.v. 397 m. Na severu, jugu in vzhodu jo obdaja še staro pokopališko obzidje.

Viri in literatura: Avg. Stegenšek: Konjiška dekanija, Maribor 1909;

Cerkev sestavljajo: Zelo dolga, ozka ladja, kateri sta simetrično prizidani enako visoki, $3/8$ zaključeni kapeli, nato malce ožji, prizmatičen zvonik ter pravokoten presbiterij, katerima je na severu prizidana pritlična zakristija, ki se deloma razteza še ob ladji. Gradnja je kamenita, ometana, Strehe: sedl-asta, strešaste, pultasta, škrliljeve; Zvonikova štiristrana, ~~xm~~ ulomljeno-piramidasta, škrliljeva.

Zunanjščina: Cerkev dela vtis poleženosti in preprostosti. Njena zunanjščina je brez talnega zidca, razen kapel, ki imata pristrešnega. Fabioni so preprosti, oni ladje in kapel so konsolasti, neorenesančni. Ogali ladje so delani iz pravilnih klesancev. Fasa da je preprosta. V osi zašiljeni portal s posnetimi robom na ajdovo zrno, pp okno, v trikotnem čelu pa neogotsko okno in na vrhu kolo. Ladjina okna so pravokotna: V severni podolžnici sta 2+ pravokoten novejši portal, v južni 2, v obeh kapelah pa po 1 v vsaki podolžnici. Zvonik opirata na jugu 2 opornika, ki dvakrat vstopata ter imata pultasto strešico, na severu pa 1, ki je skrit v zakristiji. Na jugu ima zvonik v pritličju enako okno kot ladja, v nadstropju v obeh ~~presbiterij~~ prostih stranicah 2 ozki, pp lini s posnetimi robovi, kot v Konjicah, v zvonovi etaži pa ppk bifore s posnetimi robovi. Zaključuje ga raven, rahlo profiliran fabion.

Presbiterij brez vsakih zidcev ima v južni steni enako okno kot ladja, v

vzhodni pa veliko pp okno s poševnim ostenjem.

Zakristija ima pp okno v vzhodni, preprost pp portal z letnico 1758 v severni in pp okno v zapadni steni. Zakristija je jasen prizidek, enako kot tudi obe kapeli. Vsa sedanja cerkvena okna so produkt predelav v 17. stol. Ob severni ladjini podolžnici je ekspresiven misijonski križ iz l. 1874.

Notranjščina: Je bila prvotno globlja ter je danes nasuta. Tlak je marmorat. V ladjinega sta vdela dve pp grobni plošči, ki sta popolnoma nečitljivi. Zidana pevska empora počiva na 2 toskanskih stebrih in počezni banji, v katero se vrezujejo 4 sosvodnice. V levem kotu so okrogle, kamenite stopnice vodeče na emporo.

Ladjine stene so nerazčlenjene. Pokriva jo banja, v katero se vrezujejo 4 pari sosvodnic. Slavoloki presbiterija in kapel so ppk in predelani l. 1893. Kapeli členijo naslikani pilastri in ozka greda, pokriva pa banja s parom sosvodnic in tristranim zaključkom. Presbiterij pokriva podolžna romanska banja.

V zakristijo vodi iz presbiterija pp portal z napisom: 16. ^{A.} 4. K.V. 62. Zakristija ima cementen tlak, pokriva jo podolžna banja s 3 in pol pari sosvodnic. V zapadnem delu so stopnice, vodeče na prižnico in podstrešje. Vdelane so deloma v severni zvonikov opornik. Kropilnika, eden pri glavnih vratih z letnico 16. A.K.40, sta preprostih oblik. Notranjščina je bila dekorativno poslikana, l. 1931.

Oprava: Glavni oltar sv. Ilije in stranski sv. Florijana sta držana v baročni tradiciji ter delo Janeza Rangusa iz Vojnika iz l. 1850.

Enako kompliciran oltar Immaculate v južni kapeli je iz 1848 in kot vse kaže delo istega mojstra, ima pa 2 baročna kipa Janeza Nepomuka in Franca Ksaverija iz 18. stol.

Oltar Cirila in Metoda je podoben prejšnemu ter je delo Ignacija Oblaka

iz l. 1866.

Krstilnik, katerega profilirani in s piščalmi okrašeni bazen počiva na betvastem stebri, obdanem s 4 pokonšnimi akantovimi listi, ki se pod bazenom zavijajo, ima napis: ADAM KRANABET VOGEL HAT LASSEN MACHEN DISSEN TAUFSSTÄIN GOOT UNND ALLEN HEILIGEN ZVEN 1643.

Križev pot je zanimivo ljudsko delo iz 18. stol., katerega prvotni slovenski napis je bil v gotici, sedanj pa je v bohorščini.

Oprema: Je brez posebnosti.

Zvonik: Zvonova etaža je ravno stropna, njene biforne line so še originalne, marmornate. V njemu visi zvon, ki ima zgoraj napis: SANCTA MARIA CRA PRO NOBIS ANNO 1728, sledita reliefa Golgate in Ilije, spodaj pa napis: CASPAR BALTHASAR SCHNEIDER CILLAE ME FUDIT.

Podstrešje: Zakristijsko podstrešje dokazuje, da je prvotno zakristija s-kamenitim obokom in trapezasto streho bila samo ob zvoniku ter da je vzhodni del, ki ima opečni obok ter leži ob presbiteriju kasnejši dozidek menda iz l. 1848. Ob priliki prezidave zakristije so dobili večino severnega zvonikovega opornika. Zakristijsko podstrešje, ki je služilo tudi kot nakaka shramba, je imelo pp okno v presbiterij, ki je sedaj zazidano z opeko. Ker sta zvonik in presbiterij na zakristijskem podstrešju ^{xxxxxx} 17. stol. ^{xxx} ometana, to dokazuje, da je prvotno sploh ni bilo in da je prizidek 17. stol. Ladja in dozid^{ana} južna kapela imata kamenite oboke, medtem ko je severna kapela iz l. 1878 zgrajena in obokana z opeko. Tudi zapadno ladjino čelo je novo in iz opeke. Prehod iz ladjinega podstrešja v zvonik je ostroločen, prerezan na ajdovo zrno ter je bil vdolan v zvonikovo steno, ko so zgradili sedanjo ladjo. Ladjo so ~~xxxx~~ obokali, vzdali ^{poroka} ~~staporo~~ in pridali okna. ^{okna} ~~okna~~ v 17. stol., verjetno za čas Adama

Kra Kronabetvogla. V tej priliki so dvignili ladjo in ostrešje, kot to dokazujejo sledovi na zapadni zvonikovi steni. Na isti steni je sled ene še starjše in precej nižje strehe, ki je imela vrh v temenu gotskega zvonikovega prehoda ter je gotovo sled, prvotne ladje, ki je mogoče še ohranjena v vzhodnem delu sedanje gotske iz 15. stol. Ker je bila prvotna streha precej položnejša od gotske in sedanje, to dokazuje, da je bila vsaj poznoromanska.

Medtem ko je zapadna zvonikova stena polna, počiva vzhodna na nosilnem loku, ki se dviga nad presbiterijev kameniti obok. Ker zvonik na presbiterijevem podstrešju ne kaže ometa, to dokazuje, da je nastal kasneje kot presbiterij vsaj v svojem vzhodnem delu, ki kaže enotno, polimorfno gradnjo. Iz povedanega sklepam, da je zapadna zvonikova stena ostanek prvotnega romanskega kornega zvonika, vzhodni del pa je gotski iz 1. pol. 14. stol., medtem ko so biferne zvonove line poznogotske.

Resumé: Patrociniij in stilni elementi govorijo za to, da je cerkev obstojala že l. 1251 in da je mogoče celo še iz 12. stol. Sledovi strehe na zapadni zvonikovi steni dokazujejo, da je bila tipična cerkev s kornim zvonikom, od katere so še ohranjeni zapadna zvonikova stena, presbiterij z obokom ter mogoče vzhodni del ladje. Korní zvonik je moral doživeti kat-astrofo, da se je njegov vzhodni del porušil, na kar so zgradili sedanji zvonik, počivajoč na nosilnem loku nad prvotnim obokom presbiterija-zvonice. Takrat so presbiterij obdali s 3, verjetneje 4 oporniki, od katerih so danes 3 še ugotovljivi. Enkrat v 15. stol. so pozidali sedanjo ladjo, pri tem mogoče vanjo vključili prvotno romansko, jo prekrili z ravnim lesenim stropom ter prebili iz njenega podstrešja v zvonik ostroločni prehod. Ta, gotska ladja je bila nekoliko višja od romanske ter je imela strmo streho. Za časa Adama Kronabetvogla je bila l. 1662 prizidana ob severno zvonikovo steno

zakristija., vdelana pevska empora ter obokana in povišana ladja ter njeno ostrešje in predelana okna. V. 18. stol. so prizidali južno kapelo, l. 1848 podaljšali proti vzhodu zakristijo in l. 1878 zgradili severno kapelo. ~~Skan~~ Sedanja Cerkevna oprava je večinoma iz sredine 19. stol.

Okolica: Cerkev obdajajo ostanki pokopališkega obzidja tako, da ~~da~~ je puščajo proti zapadu prosto. Tu je še za časa Stegenčka stalo gospodarsko poslopje, ki je spodaj služilo za hlev, zgoraj pa za žitnico ter je imelo na sekanih podbojih letnico 1662. Prvotno je tu bil dvorec Konjiških gospodov, katerega so darovali l. 1390 žičkim kartuzijanom. Stavbo so podrli l. 1932.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Ostalo: Vse kapele v kraju in okolici so bp. Sredi trga stoji Zreški dvorec, katerega so postavili kartuzijani l. 1718. Danes v stanovanjske namene predelana enonadstropna, 6 x 3 osna stavba ~~at~~, ki je izgubila večino starega čara. Kronograma nad vrati IHS/ noMen IesV ChrIsti beNeDICat nobIs ple IntranTibVs, ni več. Glavni portal, nad katerim je bil omenjeni kronogram, je lep, baročen, z volutastim čelom in bogato profiliranim okvirom. Okna obdajajo kamniti okviti s profili na karnisah zgoraj in spodaj. Ena od sob hrani še štukaturo, katere pa se ni moglo videti.

Opombe: Drobtinice iz l. 1862 omenjajo 2 ~~ka~~ kama (gotovo slopa) pred glavni mi yratⁿⁱ, ki sta nosila malo lopo kot običajna rekvizit naših gotskih cerkva. ~~zaprano~~

Zapadno Zreč nad vasjo Dobrava se nahajajo razvaline gradu Jamnika. Precej proč od njih se je nahajala grajska kapela, sv. Pankracija. Obsegala je pravokotno vežo, širšo pravokotno ladjo z grobnico ali kletjo, najbrže pravokotni presbiterij ter na severu ob ladjo prizidan zvonik s stopnicami nanj. To kapelo je zgradil Henrik Tanarij iz Jamnika l. 1342. Pri kapeli je bila stalna kaplanija. ^{Epitafij} Izgrađen gradu in kapelice ca l. 1680. nam kažete Vischer-Trost. Kapela je bila l. 1783. opuščena, nakar je služila gospodarskim namenom. Kmalu je začela propadati in ko je bila l. 1911. raztrekjena, material pa porabljen v bližnjem rudniku, je izginila brez sledu kot že preje grad.

†. Curk: Celjska topografija (Donjice), rkp., str.39-41. (zapiski 1959).

V južni str. kapeli ž.c.s.v. Kunigunde na Pohorju je velik dober trižani, ki je soroden onemu zanimivemu na zunanjščini ž.c.v Zrečah. Gre očitno za delo domačega rezbarja, ki pa kaže znake resnične, čeprav samouške ustvarjalnosti.

Stele, XXIA, 1963, str. 49'

3 lepi oltarji iz 17.stol. sr. in 2.pol. Neokusno polihromirani.

Lepi leseni sve niki iz 1.pol.18.stol. na stranskih.

Portal v zakristijo ima letnico 1686.

Na vel.oltarju zadaj vrezano 1709.

Zanimiv, precej kmečki križev pot konca 18.stol.

Str. vhod preprost, gotski. Na slavaloku letnica 1739. Lep bronast renes. luster.

Stele, LXXX, 17.7.1932, str.25-26.

SV. Martin nad Zrečami (St. Martin).

Filiala, posvečena sv. Martinu.

Pravilno orientirana cerkev stoji na griču v n.v. 584.m.

Viri in literatura: Avg. Stegenšek: Konjiška dekanija, Maribor 1909;

Cerkev sestavljajo: pravokotna ladja, enako širok, le malce nižji, plitvo 3/8 zaključeni presbiterij ter njemu na severu prizidan prizmatičen zvonik. Gradnja je kamenita, ometana. Strehe: strešaste, škrljeve; Zvonikova osemstrana piramidasta, škrljeva.

Zunanjššina: Je zelo preprosta. Cerkev je brez talnega in konkavnim venčnem sidcem. Ladja je v zapadnem delu proti severu nekliko širša. Pravokotna fasada ima preprost pp portal, do katerega vodi 5 stopnic, ter ga pokriva pultasta strešica. Severna ladjina podolžnica je brez oken, južna ima poznogotski ppk portal s posnetim robom in originalnimi vraticami, nad njim pa je pp okno s stopničastim ostenjem, vzhodno ppk okno, zapadno kljukasto nišo. Presbiterij ima v južno steni pp okno, v

zaključnici pa okroglo lino. Nerazčlenjeni zvonik ima v vzhodni steni pp okno s posnetimi robovi, v severni steni enako okno, v zapadni steni pa razidani portal v l. madstropju. Zvonove line so enojne, ppk. Stene se trikotno zaključujejo, na oglih pa so nameščeni kameniti vodni bljuvači.

Notranjščina: Tlak je marmornat. Zidana pesvka empore počiva na 2 toskanskih stebrih in 2 križnih obokih, tretjega pa zavzemajo njene stopnice. Ladjo členijo 3 pari kombiniranih pilastrov ter pokrivajo 3 križni oboki, ločeni s štukiranimi oprogami. Slavolok je majhen, ppk. Presbiterij je nerazčlenjen, pokriva ga banja z 2 paroma in v zaključku 3 globokimi sosvodnicami. Vsa notranjščina je beljena, ladja v zadnji poli nekoliko širša, na slavoloku sta letnici 17 IHS ~~31xx~~ 39 in Prenovljena leta 1923. Iz presbiterija vodi pp portal s profilirano preklado in letnico 1686 v zvonico zakristijo, katero pokriva križni obok. Vzhodno zakristije je polžasto stopnišče z ozkim vhodom iz presbiterija, ki vodi v zvonik.

Oprava: Glavni oltar je iz leta 1709, kot pravi napis na njegovem hrbtu: MA IHS IPH/ I S M A 709/MI: .Oltar ima leseno prizmatično menzo, podstavek ki stopa pravokotno v prostor ter nastavek s po 2 stebroma, prekinjeno golšasto gredo z ravnima kriloma in atiko, katero nosita 2 para stebrov, zaključuje pa golšasto ogredje, ki se v sredini trapezasto dviga. Nastavek in atiko bodrita bogat akantus, stebre pa krasijo angelske glavice ali festoni. To so zanimive reminiscence zlatih oltarjev na izdelku 18. stol. V atiki je prevelik kip Immaculate iz l. 1873, na ogredju se sedeči angeli, v nastavku pa so Martin, Janez Krstnik in neznani svetnik s knjigo in glasbenim lokom. Tabernakelj je iz prejšnjega stoletja. Oltar je obnovil l. 1933 zlatar K. Guzina.

Stranska oltarja, posvečena Luciji in Ožbaltu, sta enakega koncepta, a

različna v detajlih. Imata zidano menzo, predello z 2 podstavkoma ter pdp poljem z pravokotno odbitimi ogli ter nastavek, katerega tvorita 2 stebra, ravno ogredje in hrustančasto ušesje. Atika je replika nastavka, katero bordira hrustančevje. Razlike med oltarji so sledeče: stebričke a atikah opleta enkrat lipo^{vo} listje in šibje, drugič vinsko trsje z grozdjem; stebre v nastavkih krasijo enkrat potlačeni geometrični ornamentii, drugič angelska glavica in pesrebrni okrasiki; enkrat ~~max~~ so sedeči puttii v atičnih ušesih, drugič so v kotih med okvirjem in dolbino in končno so angelske glavice v nastavkovih ušesih obeh oltarjev, ki so okrašeni tudi z jajčnikom. V levem oltarju je v atki doprsni kip B^o z razpetimi rokami, v nastavku pa Lucija s krono na glavi ter palmovo vejo in očmi v rokah; v desnem je v atiki doprsni kip D^m, v nastavku pa Ožbalt s knjigo v roki. Oltarja sta nastala l. 1664, preⁿovⁱl pa ju je l. 1873. Ignacij Oblak, ki je napravil tudi kip Immaculate v atki glavnega olt^rja. Križev pot je pdp formata, o. pl., jožefinskega pipa, iz konca 18. ali začetka 19. stol.

Polomljeni orglje so po akantovem okrasju sodeč iz l. pol. 18. stol. Ostala oprava je bp.

Oprema : Go^{tski} kelih s 6-listno nogo, širokim ploščatom vozlom in malo zavihano čašo, visok 20 cm, ni več v zakristiji.

Zvonik: Je imel prvotno vhod v l. nadstropj^u~~u~~, ki ima 2 zazidani in 1 odprto pp okno v presbiteriju. Zvonik je enotne gradnje s presbiterijem. Zvonov nima.

Podstrešje: Oboki so kameniti.

Resume: Najstarejši del cerkve je vzhodni ožji del ladje, ki je bil ravno stropan. Po južnem portalu sodeč je poznogotski. Presbiterij z zvonikom je bil dotidan l. 1686, zapadni širši del ladje s pevsko emporo pa l. 1739. Takrat so tudi obokali vso ladjo z enotnim obokom. Oprava je deloma iz 2. pol. 17. stol., deloma pa iz začetka 18. stol. Največja zanimivost cerkve je jožefinski križev pot, ki ~~xxx~~ ima nekoliko drugačen redosled postaj in je danes že zelo redek.

Okolica: Izpred cerkve je lep pogled na Zreče. Okoliške kapele so bp.

Konservatorske opombe: Cerkev je v ~~xxx~~ redu vzdrževana.

Ostalo:

Opombe:

J. Curk: Celjska topografija (Konjice), rkp., str. 31,31' (zapiski 1959).